

România literară

Anul XVIII, nr. 27, joi 4 iulie 1985

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

27

8 România literară

CARTEA POLITICĂ

În vîltoarea anului 1939

LIVIA DANDARA

ROMANIA
IN VILTOAREA
ANULUI
1939

VOLUMUL *România în vîltoarea anului 1939*, apărut în Editura științifică și enciclopedică, al cercetătoarei Livia Dandara, se înscrie în istoriografia română ca o lucrare de sinteză a vieții politice internaționale, în contextul căreia este prezentată, din multiple unghiuri de vedere, situația dramatică pe care a trebuit să o înfrunte țara noastră.

Toamna anului 1939 și pînă la izbucnirea celei de a doua mari conflagrații mondiale a fost intervalul încordării diplomatice, ca urmare a acțiunilor exercitate de statele fasciste revisioniste și în primul rînd de Germania hitleristă, care au trecut la materializarea programului politico-strategic de modificare a granițelor, de dispariția statului cehoslovac, de canalizare — prin voiața marilor puteri — spre alte zone geografice a apetitului teritorial al celor ce își făcuseră din redesenarea Europei obiectivul fundamental de acțiune. Tot în acest interval au loc căștigările statelor mici și mijlocii pentru găsirea, în condițiile unui sistem de securitate colectivă falimentar, a căilor și modalităților care să le permită salvagardarea independenței și suveranității naționale, a integrității teritoriale.

Cartea Liveliei Dandara este o pledoarie pentru pace. Faptele analizate îndeamnă la reflecție. Stările de încordare cunoscute de popoare în acea vreme se regăsesc, așa cum a precizat de mai multe ori președintele țării noastre, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în contemporaneitate. Atunci, în condițiile semnării acordului de la Munchen, ale creșterii agresivității Germaniei hitleriste, popoarele avertizau: „Personalități lucide ale vieții publice britanice — se arată în lucrare — avertizau pe Chamberlain asupra pericolului iminent abandonării țărilor mici, la discreția și bunul plac al celor mari”. Ca într-un film, în secvența următoare citim: „În Parlamentul francez, dezbaterile s-au produs foarte asemănător”. Iar mai departe: „Și în mișcarea muncitorească internațională consecințele Munchenului au fost considerabile”. În acele zile se remarcă manifestarea unei conștiințe unanime românești privind oportunitatea de zideratului unității și solidarității naționale, determinată de presiunile externe cu încălecuri revizionist-revanșardă. Cotidianul „Seara” scria: „Făcîndu-se ecoul conștiinței românești, interpreta sensul

atitudinii vexatorii a guvernului horthyst față de România: „Problema ce se pune nu era cîtăși de puțin de forță. Era o problemă de justiție. O problemă în care rațiunea și buna credință trebuiau să cîntărească cine are dreptate și limita pînă la care se întinde această dreptate. Ce rost avea, atunci, distincțiunea de mare sau mică putere?”

Reconstituirea faptelor, în unele cazuri oră de oră, zi de zi este făcută pe baza documentelor de arhivă, a presei în primul rînd, și toate coroborate cu opiniile altor autori. Cu intuiția și metoda investigației specifice cercetătorului faptelor trecute, autoarea valorifică tot ceea ce au publicat ilustrii istorici, scriitori și ziariști ai epocii: Nicolae Iorga, George Călinescu, Cezar Petrescu, Zaharia Stancu, N.D. Cocea, George Ivașcu, M.R. Parascăvescu, Geo Bogza, Alexandru Rosetti ș.a. Cu toate acestea cartea nu este o cronică, un jurnal al intervențiilor septembrie 1938 — decembrie 1939, ci, în primul rînd, o sinteză de istorie. Din complexa problematică autoarea desprinde patru etape: *Pecetea Munchenului* (septembrie-decembrie 1938); *De veghe la hotare* (decembrie 1938 — aprilie 1939); *Vara speranțelor. Caruselul amenințărilor* (mai — 21 august 1939); *Războiul. Neutralitatea României* (23 august — decembrie 1939).

In acele zile marcate de pecetea Munchenului, Partidul Comunist Român a dat indicații să se acționeze cu energie pentru apărarea independenței și suveranității Patriei. În acest scop, comunistii trebuiau să folosească, în politica terorii și a condițiilor impuse de ilegalitate, toate formele de luptă. „Deosebit de rodnică — se arată în lucrare — a fost, în această direcție, activitatea desfășurată de tovarășul Nicolae Ceaușescu și alți tineri comunisti — printre care Elena Petrescu (Ceaușescu) — în cercurile culturale din cadrul breșelor, imprimînd activităților un pronunțat caracter educativ-patriotic, însușind maselor o atitudine dîră în apărarea idealurilor muncitorești, idealurilor naționale”.

Partidul Comunist Român și-a fixat tactica politică în funcție de comandamentele majore ale națiunii, promovînd unica tuturor forțelor naționale vînter antihitlerist, antifascist, antiparazitar, într-un front național al apărării.

Sfîrșitul anului 1938 și primele luni ale anului 1939 — sintetizat în motto-ul „Duceri oratorii... Diplomatie derutantă... Războiul secret... Incidente de frontieră... Coloptri fără Țipostă” — atrănuă consensul național: „De veghe la hotare”. Se

relevă regruparea forțelor politice burghezo-democratice ale țării în condițiile desființării, de către dictatura cartistă, a partidelor politice burgheze și constituirea Frontului Renașterii Naționale, poziția realităților a P.C.R. de sprijinire a acestor inițiative menite să apere țara în condițiile creșterii agresivității statelor revisioniste. Activitatea de mobilitare a membrilor partidului exercitată de C.C. al P.C.R. era făcută „cu conștientul de a desfășura o strînsă colaborare cu forțele social-democratice și național-tărăniști, pentru combaterea fascismului”.

Atunci cînd omeniarea mai acorda încredere cuvîntului pace, în numele căreia fusese invocată semnarea primului tratat de la Viena privind Cehoslovacia, cînd erau publicate declarațiile anglo-germane, polono-ruse, italo-ungare, primul ministru al României, Armand Călinescu, nu se ferea să atragă atenția asupra pericolului care planau asupra țării: „Hotarul statului român este hotarul națiunii române. El nu este tras de vreo convenție, el nu este atribuit de vîrnul tratat. El este indicat de istorie și de drepturi naturale. De aceea, îl vom apăra cu ultima hotărîre, ca pe un patrimoniu sfînt. Trebuie să adăug că ne pot pîndi și primejdii. Pentru consensul acela, oricît de îndepărtat l-am voi noi, trebuie să fim pregătiți, trebuie să avem trezite toate energiile naționale”.

Planurile cărții, urmînd complexitatea vieții politice, trec de la București la Roma, de la Roma la Budapesta, apoi la Berlin și din nou la Budapesta. De la starea de îngrijorare existentă la București, lucrarea dezvoltă planurile belicoase, revizioniste croite în celelalte capitale. Partidul Comunist Român chema masele muncitoare la acțiuni hotărîte pentru apărarea țării. Eliberat din închisoare la sfîrșitul anului 1938, se arată în lucrare, comunistul Nicolae Ceaușescu s-a aflat din nou în vîltoarea luptei, cu entuziasmul și dăruirea ce-l caracterizau, pentru drepturi și libertăți democratice, pentru apărarea independenței și suveranității naționale a României, a integrității sale teritoriale, grav amenințată în acele momente (p. 126). În februarie 1939, P.C.R., în fața pericolului de agresiune directă din partea Germaniei, Ungariei, Bulgariei, adresîndu-se comunistilor, utoleștilor, tineretului, arăta: „Noi depunem toate puterile noastre pentru a mobiliza masele largi de la orașe și sate pentru apărarea integrității, independenței, demnității și libertății României”. Cuvîntul de ordine era să se răspundă la concentrații. La 15 martie 1939 a avut loc invazia hitleristă în

Cehoslovacia. Atunci, în România, guvernul a chemat sub armă mai multe contingente de rezerviști. Primul ministru Armand Călinescu, se arată în lucrare, într-un discurs, spunea impresionat: „Au venit de trei și patru ori mai mulți decât cei ce erau concentrați”.

Capitolul următor, „Vara speranțelor”, este ilustrat prin locuri și robu marilor și unicele, ca amplasare, demonstrații antifasciste, antirăzboinice de la 1 Mai 1939 și în primul rînd a celei din Capitală, în organizarea căreia un rol determinant a avut tovarășul Nicolae Ceaușescu. Atrage atenția analiza întreprinsă în legătură cu chemările scandate de manifestanți: „Vrem respectarea granițelor”, „Vrem păstrarea independenței României”, „Vrem alianță cu țările democratice”, „Să ținem piept agresorului”, „Trăiască frontul pacii”. Conștientizînd opiniile oamenilor de cultură, ale ziariștilor, în lucrare se citează un articol publicat de George Ivașcu în „Înșul”, care, evocînd manifestările de la 1 Mai 1939, se probuseră înalta conștiință patriotică a muncitorilor române, releva: „A mai susținea astăzi muncitorimea română de un internaționalism rău înțeles și rău aplicat înseamnă a-și jigni adine lubirea de țară, patriotismul ei”.

Cu același procedee, în ultimul capitol: „Războiul. Neutralitatea României”, sintetizat în motto-ul „Războiul undelor... Războiul nervilor... Războiul diplomatic... Războiul eludat... Războiul”, lucrarea înfățișează răsturnarea raporturilor de forță și a relațiilor dintre state începînd cu luna august, izbucnirea la 1 septembrie 1939 a marii conflagrații și evoluția situației României pînă în decembrie 1939. Declanșarea, la 1 septembrie, a războiului prin atacarea de către Germania hitleristă a Poloniei, a determinat prăbușirea tuturor speranțelor. Ultimele pîlpîi ale rezistenței polonoeze sînt descrise în contextul energicului act de solidaritate al poporului român cu apărarea poporului vecin, a avuției și cucerului său de stat. Dramaticile evenimente internaționale se împleteau cu suferințele poporului român care înregistra din nou, prin uciderea primului ministru Armand Călinescu, un nou asalt spre putere al hoardelor gardiste.

România în vîltoarea anului 1939 este o carte de istorie palpantă, care, în spîritul adevărului, al documentelor de arhivă și al psihografiei obiective al presei timpului redă, într-o reușită monografie, un capitol de istorie a României într-un moment de cumpănă al Europei.

Ion Ardeleanu